

O CENU DOMINIKA TATARKU 2019 ZBORNÍK OCENENÝCH PRÁC ZO 17. ROČNÍKA CELOSLOVENSKEJ LITERÁRNEJ SÚŤAŽE

Vyhodnotenie 17. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže O CENU DOMINIKA TATARKU

Sedemnásť ročník literárnej súťaže celoslovenského charakteru O cenu Dominika Tatarku, ktorej centrom je Plevník-Drienové, prišiel s novinkou. Do súťaže sa mohli prihlásiť nielen prozaické, ale aj poetické práce.

Prečo? Práca so slovom, výstavba deja, správne gradácia príbehu – tak príznačná pre prózu – dostala možnosť slovo používať ako šperk – slovné hry, tvorba nových metafor, personifikácií, nové epitetá.... to sa naplno prejavilo práve v poézii, ktorá v súťaži zaznamenala svoju premiéru, ale aj dominantnosť.

Odborné poroty zhodnotili 161 literárnych prác v oboch kategóriách, výsledky súťaže sú nasledovné:

UMIESTNENIE SÚŤAŽIACICH

I. KATEGÓRIA – žiaci do 15 rokov veku

Próza:

1. miesto: porota neudelila

2. miesto: Matúš Dubjel, 13 rokov

Operácia Ježiško

ZUŠ Jána Melkoviča Stará Ľubovňa

3. miesto: Patrícia Gondášová, 14 rokov

Pokojný večer

ZŠ Milana Rastislava Štefánika, Lučenec

Poézia:

- 1. miesto: Mária Barnovská, 15 rokov**
Skladám ťa
ZUŠ Jána Melkoviča Stará Ľubovňa
- 2. miesto: Klaudia Schurdáková, 15 rokov**
Malá lesná hudba
ZŠ, Za vodou, Stará Ľubovňa
- 3. miesto: Nina Višenková, 12 rokov**
Mamkina lúka“
8.ročné Gymnázium Topoľčany

Cena riaditeľky ZŠ D.Tatarku v Plevníku-Drienovom:
Michaela Martišíková, 15 rokov
10 environmentálnych príkazaní
ZŠ Domaniža

Cena riaditeľky POS v Považskej Bystrici:
Ema Fröhlichová, 14 rokov
Stehy a iné básne.
ZUŠ Jána Melkoviča, Stará Ľubovňa

Cena riaditeľky Považskej knižnice v Pov. Bystrici:
Eva Nemčeková, 13 rokov
U mimozemšťana
8. ročník Gymnázium v Bytči

Cena MO MS v Považskej Bystrici:
Júlia Pagáčová, 15 rokov
Jarný deň, Zmätená
ZŠ sv. Augustína v Považskej Bystrici

Cena MO MS v Plevníku- Drienovom:
Tomáš Janešík, 14 rokov
Denník nádejného ornitológa
ZŠ Andreja Sládkoviča v Sliači

Cena poroty:

Alexandra Viera Hozlárová, 14 rokov

Črepy

Gymnázium Ivana Bellu v Handlovej práca

Odborná porota:

PaedDr. Eva Žibrunová, ZŠ Slovenských partizánov, Považská Bystrica - predsedníčka

Katarína Tekel'ová, redaktorka TV Markíza, Považská Bystrica - členka

Mgr.Želmíra Cingelová, ZŠ Dominika Tatarku, Plevník-Drienové - členka

Z HODNOTENIA POROTY:

Slovo. Slovo poskladané z piatich písmen. Obyčajných, ničím výnimočných päť písmen, ktoré zázračným spojením dávajú výsledku vzájomnej interakcie veľkú moc, silu, čo dokáže poraniť, pohladiť, rozplakať, urobiť niekoho šťastným...

Slová, tisíce slov ponúkli nám – porotcom - aj tohtoročné súťažné práce. Práce, ktoré sme prvý raz posudzovali dvojkatégoriovo – poéziu a prózu.

Sila slova, schopnosť narábať s touto veličinou, sa výraznejšie prejavila v poeticky písaných prácach. Zručnosť vytvárať nové metafory, epitetá, metonymie, personifikácie..., teda básnické prostriedky, ktorými sa dá vidieť svet okolo nás v iných – pestrejších variáciách – výrazne dominovala práve v poézii.

V próze sa poetičnosť sveta – osobného, tajomného, všezahŕňajúceho.... udamácnila len veľmi opatrne. Prozaici akoby s obavami tvorili i samotné príbehy, ktorým častokrát chýbala nečakaná pointa, výraznejší konflikt, zaujímavé prostredie, netradiční hrdinovia... jednoducho atribúty, ktoré robia prozaický príbeh netradičný, nepripomínajúci nič, čo už bolo napísané, vypočuté.

PaedDr. Eva Žibrúnová

II. KATEGÓRIA - dospelí

Próza :

- 1. miesto: Eliška Kohlíčková, Příbram**
- 2. miesto: Zdenka Panáčková, Lazy pod Makytou**
- 3. miesto: Nina Ulická, Gymnázium, Pov. Bystrica**

Poézia :

- 1. miesto : Viliam Rosinský, Šahy**
- 2. miesto : Matúš Koudela, Gymnázium, Bytča**
- 3. miesto : Eliška Kohlíčková, Příbram**

Cena riaditeľky ZŠ D.Tatarku v Plevníku-Drienovom:

Linda Cehláriková,
Gymnázium, Považská Bystrica

Cena riaditeľky POS v Považskej Bystrici:

Marek Jaroš, ZUŠ J.Melkoviča, Stará Ľubovňa

Cena riaditeľky Považskej knižnice v Považskej Bystrici:

Magdaléna Martišková,
Gymnázium, Topoľčany

Cena MO MS v Považskej Bystrici:

Margita Sumegová, Považská Teplá

Cena MO MS v Plevníku-Drienovom:

Emília Filipová, Svätý Peter

Čestné uznania:

Zuzana Martišková, Topoľčany

Barbora Langová, ZUŠ J. Melkoviča, Stará Ľubovňa

Terézia Okálová, Gymnázium J. Hronca, Bratislava

Andrea Bajnóczyová, ZUŠ J. Melkoviča, Stará Ľubovňa

Lýdia Žáková, Kostolné – Kračany

Samuel Onderišin, Gymnázium arm.gen. L.Svobodu, Humenné

Simona Jaššová, Žilina

Ľudmila Komivešová, Banská Bystrica

Odborná porota:

Rudolf Dobiáš, spisovateľ - predseda

Vierka Procházková - členka

Mgr. Jozef Šujak - člen

Ďakujeme všetkým hosťom, porote, účastníkom literárnej súťaže za príjemnú atmosféru na vyhodnotení a prajeme im veľa literárnej tvorivosti. Oceňujeme, že si osobne prišli prevziať finančné a vecné odmeny.

PaedDr. Dagmara Smataníková
riaditeľka ZŠ D.Tatarku

MATÚŠ DUBJEL, 13 rokov
ZUŠ JÁNA MELKOVIČA, Stará Ľubovňa
2. miesto, I. kategória

OPERÁCIA JEŽIŠKO

A už to rozbaľuje. Moja sestra chytá prvý darček, pre istotu som sa chcel nenápadne vypariť, ale mamin orlí zrak ma zazrel a bodavým pohľadom na mňa civel. Pokúsil som sa ho ignorovať a bez ďalšieho povšimnutia som sa vyparil. Vybehol som na povalu a pre pocit bezpečia som zabarikádoval dvere škatuľami.

Chvíľu nato sa nič nedialo, no asi po pätnástich minútach som začul prenikavo piskľavý hlas mladšej sestry Kiary. Moja mama ma okamžite vystopovala, niekedy som uvažoval, či moja mama nie je vyžla – a celkom sa aj podobajú:

- je chudá,
- má stopárske schopnosti
- a dokonalý čuch.

Ale späť k veci – mama vyrazila dvere na pôjd ako nejaký KILLER. Zúrívo sa ku mne rútila a keď bola asi päť krokov odo mňa, nahlas skríkla moje meno: „Juraj Rúskej!!!“ Vždy som sa hanbil za svoje meno, ale teraz to vážne nebolo dôležité...

Asi tomu celkom nerozumiete, takže sa vrátime na začiatok: ešte dozadu, eeešte dozadu, ešte trochu, nie, nie, nie to je už priveľa, asiii tu!

Takže je 19. decembra 2018, streda. Ja som, ako tu už bolo spomenuté, Juraj... No priezvisko radšej nespomeniem (veľmi sa za neho hanbím). Pristáhovali sme sa len prednedať, ale to nie je také podstatné. Podstatné je skôr to, čo sa stalo o 13.00 h poobede. Rodičia boli na škôlkarskom predsta-

vení o zime, kde samozrejme hrala aj moja mladšia sestra Kiara (ved' ako inak). Ja som ísť nechcel, lebo Kiara mi povedala, o čom to je. Nezískalo si to u mňa žiaden záujem. A tak som ostal doma sám.

Doma som sa nudil. Len som chooodil a chooodil po dome. Prešiel som už celý dom, okrem spálne. Chvíľu som uvažoval a bojoval s pokušením – vojsť tam alebo nie? Rodičia nám zakazovali chodiť im do izby. Ale premohol som sa a dokázal som to. Sklamanie však prišlo skoro, lebo som nič nenašiel. Skleslý som sa oprel o skriňu.

Skriňou to zalomcovalo, posuvné dvere sa otvorili a ja som spadol rovno na niečo špicaté. „Aaaauu!“ Zvíjajúc sa v bolesti som sa otočil, aby som sa pozrel, na čo som to spadol. Skoro som sa po... od prekvapenia! Bol to farebný, dokonale maskovaný, vianočný (povedal som už maskovaný?, to je fuk), proste, bol to darček. A kde je jeden darček, tam bude aj druhý, tretí a ôsmy (asi).

Bezhlavo som sa začal hrabať v zavesených bundách a mikinách a BINGO!, bola tam celá tajná skrýša plná vianočných darčiekov. Bez rozmyslu som ich začal rozbaľovať. Bol som priam zmyslov zbavený, rozbaľoval som jeden za druhým, ani som sa nepozeral na menovky. Rozbalil som všetky, až na jeden – ten bol najväčší a bolo na ňom moje meno. Pomaly som k nemu natáhoval ruku. Ale zrazu som začul praskavý zvuk extrémne preťaženej poličky visiacej nad bundami a darčekom. Polička zopakovala svoj varovný signál a s rachotom spadla na hromadu nechcene rozbalených darčiekov.

„Ó, kúúrník!“ povedal som si. Snažil som sa to napraviť, ale bez úspechu. Poličku som napokon zdvihol naspäť, ale darčeky boli rozmiaždené, popučené, zničené – prestanem to radšej komentovať, ešte aj teraz som z toho nervózny. Všetko som upratal a aby som sa uistil, že to nezistia, zásuvné dvere

skrine som zasekol zipsom z mojej bundy. No ani to mi nemôže zaistiť, že na nič neprídu.

O chvíľu prišli rodičia spolu s Kiarou – celí šťastní.

„Juraj, ako si sa mal?“ opýtala sa spokojne mama. Zrejme ju to až tak nezaujímalo, a tak som radšej neodpovedal.

„A najkrajšia bola tá mexická vlna,“ pripomenula Kiara, aby nestrácala pozornosť rodičov.

„Mňa skôr zavalilo mexické tsunami,“ zamrmľal som si.

Ako na moje antiželanie, rodičia šli rovno do spálne. Musel som ujsť, a tak som povedal Kiare, že idem von a nech to odkáže rodičom. Ona s tým problém nemala, zase mohla byť ich anjelič a zakázať mi to nemohla. Vonku som uvažoval, ako vyriešim svoj problém s darčekom, no na nič som neprišiel. Ale ako sa hovorí, alebo ako hovorí môj foter: „Dobré nápady prichádzajú náhodou.“

A prišli aj ku mne – KÚPIM NOVÉ! (Sporil som si síce na X-BOX, ale to je teraz fuk). Videl som všetky darčeky (teda až na jeden) a určite ich dokážem kúpiť všetky rovnaké. No nič, hneď zajtra sa pustím do nákupov. Ale nie, zajtra mám krúžok a pozajtra službu v nákupe potravín. Počkať – nákupné centrum je hneď vedľa obchodíka s potravinami. Rodičia darčeky určite kúpili tam – a tam ich kúpim aj ja.

Celú noc som nespál, ale uvažoval a spisoval som si veci, ktoré mám kúpiť. „Snáď to vyjde!“ v duchu som si napokon povedal a nervózne si ľahol do postele. Asi o minútu ma zobudila mama, že mi treba ísť do školy (zrejme som bol hore celú noc).

Nevyspatosť a zlá nálada sa prejavila aj v škole – podarilo sa mi doniesť poznámku. Krúžok ma nudil ešte viac, nevedel som sa dočkať zajtrajška (ale dočkal som sa). Vstal som asi o piatej, celý šťastný, že dnes uskutočním Operáciu JEŽIŠKO.

Po obede som schmatol tašku a asi sto eur – od oka. „Idem na nákup,“ ohlásil som. Samozrejme, že som aj šiel, ale na omnoho, omnoho, ooomnooooo väčší ako bolo očakávané. Pri obchodíku s potravinami som zabočil doprava a vošiel som do prvého obchodu, ktorý som zbadal. Spokojne som si siahol do vrecka, kde mal byť zoznam bývalých darčiekov. No na podiv, vo vrecku nič nebolo.

„Óó, kúrník!“ „Musím improvizovať. Začnem Kiarou.“ Neustále sa hrá s tými, podľa mňa, hrozne vyzerajúcimi barbiniami, a tak som zašiel do hračkárstva. Všetky prečačkané barbiny tam vyzerali na môj vkus otrasne.

Odrazu mi pohľad skĺzol na figúrku SPIDER-MANA. No proste SUPER. Neviem si predstaviť človeka, ktorý by mu dokázal odoľtať. Kúpil som jej ho.

„Nasledovať bude mama, ona rada tvorí, a preto som zahol k obchodu s domácimi a tvorivými potrebami. Onedlho som z neho vyšiel a v rukách som držal škatuľu s nápisom TVORIVÉ DIELNE (pre deti od 9 do 100 rokov). „Veď aj mama zapadá do tejto vekovej kategórie,“ spokojne som si povedal.

To, čo v tej skrini bolo pre otca, bola holiaca pena alebo maliarska pena? Holiacu penu sa mi nechcelo kupovať (bola drahá), a tak som sa zameral na tú maliarsku penu. Nikde som ju nevedel nájsť (zrejme ani neexistovala), a tak som mu kúpil vodové farby.

No a teraz ja – neviem, čo mi to kúpili rodičia, ale ja som si sporil na X-BOX. Bohužiaľ mi už naň nezvýšili peniaze, preto som sa uspokojil s vreckovým nožíkom. S obrovskými nákladmi som sa ako-tak dostal do domu, vystupoval som po schodoch a asi v strede som sa zastavil: „Óó, kúrník!“ Veď ja som nenakúpil potraviny.

Chcel som sa vrátiť, ale zdola šiel po schodoch otec a v izbe na konci chodby som zazrel mihnúť sa mamin tieň.

A čo teraz? Nervózne som sa vrtel na mieste. Odrazu som zbadal záchranu. Pôjd! Rýchlo som priložil rebrík k malým dvierkam na strope. Bleskovo som vybehol a otvoril ich. Mama sa už blížila. V poslednej chvíli som zatvoril dvere. Zhora som len počul: „Zase niekto neodložil rebrík. To som tu jediná, ktorá má záujem o poriadok?“

Uf! Nezistila to! Ale moment – ako zleziem? To je zlé, zlé, ale že veľmi zlé. Po polhodine mi došlo, že musím skočiť. Tak dobre, idem na to: „Raz, dva, dva a pol, dva a trištvrte a tri.“ Skočil som. Dopadol som na 2 schody. Z jedného som sa pošmykol a hlavou narazil na zábradlie. Pred očami sa mi zatemlo. Neviem, po akej dobe som sa prebral. Stála nado mnou Kiara. No zbohom!

Kiara sa mi musela pozrieť do tašiek a teraz bude vyzvedat'. Ako som predpokladal, tak sa aj stalo. No takže už som mal aj komplica. Nie je to spoľahlivý komplic, ale zide sa. Ďalšie dva dni som bol strašne nervózny. A na Štedrý deň to bolo najhoršie. Pri štedrej večeri som jedol čo najpomalšie a Kiara tiež. Nech som zdržoval akokoľvek, k stromčeku sme sa dostali tak či tak.

A sme na začiatku, teda na konci – konečnom začiatku. A už to rozbaľuje – moja sestra dokonale simuluje prekvapenie aj napriek tomu, že vie, čo ju čaká. Rodičia sedia na gauči a voľačo si šepkajú. Odrazu som si na niečo spomenul. Dokelu! Mama! Jej darček nie je pod stromčekom. V spálni nemôže byť, rodičia by ho určite nezabudli. Takže je na pôjde – keď som skákal, musel tam ostať. Pre istotu som sa chcel vypariť, no mamin orlí zrak ma zazrel a bodavým pohľadom na mňa civel.

Kiara si to ale všimla a dokonale odviedla pozornosť: „Mami, nejde mi rozbaľiť ten darček!“ Mama odvrátila zrak a ja som sa mohol bez ďalšieho povšimnutia vypariť. „Majstrovské,“ zašepkal som si (kto by povedal, že je v nej taký herecký

talent). Vybehol som na povalu a pre pocit bezpečia som zabarikádoval dvere škatulami. Chvíľu sa nič nedialo a asi po troch minútach som začul prenikavý piskľavý hlas Kiary. Moja mama ma okamžite vystopovala a vyrazila dvere na pôjd (ja trdlo, veď tie škatule boli prázdne).

„Juraj Rúsky, čo to má znamenať?“

„Ó, prepáč, mami, tie darčeky...“

„Aké darčeky?“

„Teda nič, vôbec nič.“

„Juraj, aké darčeky?“ nedala sa mama.

Vysvitlo, že Kiara sa zľakla pavúka a mama si myslela, že to ja som ho tam nastražil. Takže som sa prezradil.

Zišli sme dole z pôjdu a tam na nás čakal otec s vypleštenými očami a v ruke zvieral vodové farby. „Takže to bola holiaca pena,“ vzdychol som si. Nasledovalo vyzvedanie. Šlo to zo mňa ako z chlpacej deky, no aj napriek tomu sa všetko dozvedeli.

„Ešteže som do tej skrine nedala to šteňa.“ Nahlas si vzdychla mama, no potom si uvedomila, čo povedala a rukou si zakryla ústa.

„Aké šteňa?“ Dvojhlasne sme sa spýtali s Kiarou. Mama ešte chvíľu na to bola ticho, no potom sa usmiala a povedala: „V suteréne vás čaká darček.“

Obaja sme sa rozbehli na dolné poschodie, otvorili dvere, zbehli po schodoch a zbadali sme tam maličké hebučké kľbko. „Zlatý retriever,“ ohlásil som nadšene. „Ako ho budeme volať?“

Operácia Ježiško mala napokon šťastný a ten najkrajší koniec. (A iba medzi nami – o zničených darčekomoch naši vedeli hneď v ten deň, ako sa to stalo, ale nechali ma povariť sa vo vlastnej horúcej kaši...)

PATRÍCIA GONDÁŠOVÁ, 14 rokov

ZŠ M.R. Štefánika, Lučenec

3.miesto, I. kategória

POKOJNÝ VEČER

Chladný vietor mi pohladil vlasy. Sadla som si na zem a v dlani zovrela kus smaragdovej trávy. Nastavila som tvár posledným slnečným lúčom. Pozerám okolo seba a dýcham chladný vánok po horúcom letnom dni.

Predo mnou horelo pole... Tisíce malých slniečok dychtivo dvíhalo hlavu aby zachytili posledné lúče zapadajúceho slnka. Hrajú sa spolu každý deň rovnakú skrývačku, až kým sa aj posledný lúč neskryje za kopec a všetky slnečnice poslušne sklonia v smútku hlávku. Slnko opäť vyhralo túto partiu. Na pole padol súmrak. Už nehorí... Je plné zvesených hláv slniečok schovaných v tme. Pole sa stáva modrým až kým úplne zmizne v záplave čiernej. Všade okolo mňa je ticho. Len vietor občas niečo pošepne mojim vlasom. Na oblohe sa objavili hviezdy. Množstvo drobných svetielok sa mi odráža v očiach. Dokonca aj mesiac sa zjavil v celej svojej kráse. Napäté ticho sa pomaly mení na pokoj. Čiernu postupne preťalo strieborné svetlo a hviezdy žiaria v tme ako drahokamy.

Zaplavil ma pocit vďačnosti. Moje oči v priebehu pár minút zbadali, aká je príroda úžasná a mocná. Pomaly prichádza noc plná tajomstiev.

Mária Barnovská, 15 rokov
ZUŠ Jána Melkoviča, Stará Ľubovňa
1. miesto, I. kategória

SKLADÁM ŤA

z buniek
ako mozaiku
tvoje dlane sú mapa
v mokrej tráve
sa leží najlepšie
vlasy máš strapaté
ako prales
vraj čím viac sa smeješ
tým viac si zdravý
naše mapy sa spojili
s tebou som
najzdravší človek na svete

x x x
najradšej kreslím
do múky
rozsypanej po zemi
ležím v obrazoch
zanikám
z okna vyhodím klavír
tiene a tvoju vôňu
povysávam z podlahy

svoje sny
vo dverách
prievar im nesvedčí

x x x

každú nedeľu
rozprestrela zelený obrus
s fialovými kvetmi
dva taniere
dva príbory
dva poháre
obeduje sama

x x x

topím sa
niekde medzi hladinou a dnom
slová sú slané
štípu
zatváram oči
mlčanie ako ľadová voda
neviem čo bolí viac

x x x

skladám sa
zo starých rozbitých hračiek
zo stránok z časopisov
z vyškrtnutých slov v básni
rozbíjam škrupinu
ktorá mi bránila dýchať
potrebujem nové ráno

STOPY V PIESKU

za domom stála malá púšť
moje ruky s tvojimi
stavali hrady a zámky
pre kráľovnú a princeznú
a pre našu mačku
mal štyri veže
veľkú bránu

a vždy
keď kráľovná bola hladná
piekla som ti
pieskové bábovky
s pieskovou posýpkou
zhovievavo si hovorila
že ti chutí moja kuchyňa
dnes už pečieme
naozajstné bábovky
spolu
ale stopy v piesku
zostali

Nina Višenková, 12 rokov

8. ROČNÉ GYMNÁZIUM, Topoľčany

3. miesto, I. kategória

MAMKINA LÚKA

Blúzka ti vonia
drobnými fialkami,
dlane zas máš jemné
od tulipánu.

Vo vlasoch ti svietia
žiarivé margarétky
a na líca ti záhradka
požičala ružu.

Ráno si ako krehká snežienka,
na obed sladká púpava,
večer orgovánová záplava.
A v noci zatváraš svoje puky
a ja sa teším na tvoje ruky.

Tiež voňajú,
keď ma láskajú.

SLNEČNÁ RIEKA

Cez okno mi tečie do izby
žltá rieka.
Už jej je po posteľ.
Už jej je po stolík.
Už jej je po poličku.
Musím zatvoriť oči,
lebo to štekľí.
Ešteže je voda v lete teplá.

ELIŠKA KOHLÍČKOVÁ, 21 roků

Příbram

1. místo, II. kategorie

SKLIZEŇ VINY

Štětiny kartáčku líně přejížděly po zubech.

„Pospěš si, přijdeš pozdě!“

„Už jdu!“

Ostré cvaknutí vypínače, když jsem zhasnula v koupelně.

„Pan Emballage se bude zlobit, jestli přijdeš pozdě...“ a zase ty máminy vrásky kolem očí. Poslední dobou se objevovaly čím dál častěji.

„Neboj...“

Bála se. Jako ostatně všichni. Hrozba ztráty práce nad námi visela každý den. Nepřijít pozdě...

Spěšně mě políbila na tvář a já vyběhla ze dveří. Snažila jsem se vyhýbat odpadkům, které se válely na chodníku. Bylo ještě šero, mezi odpadky a prázdnými obaly se pořád válela ranní mlha. Zadní světla autobusu ostře svítila.

Zamávala jsem, aby si mě řidič všiml. Znovu se otevřely přední dveře a já vpadla dovnitř.

Přiložila jsem zaměstnanecký průkaz k panelu.

„Na kartě máte uloženo třináct korun, padesát haléřů,“ připomněl mi studený neosobní hlas poté, co mi odečetl jízdné. Unaveně jsem se sesula na jedno z prázdných míst. Autobus postupně zastavoval na ostatních zastávkách na okraji města, než se vydal do středu.

Během jízdy jsem se dívala z okna. V terénu už byli další z nás, kteří odpadky sbírali do pytlů, jejich obsahy jsme potom třídili ve fabrice. Takhle to dřív nebylo. Babička mi jako malé vyprávěla, že dřív to lidé zvládali. Až potom si to začali přehazovat jako horkou bramboru. Hlavně se nespálit jako první.

„I ti největší padli. Svět se obrátil, vyvrhl všechno dobré a nastala doba temna. A těch okovů nás nemá kdo zbavit, Gracie. Není jak, když jsme se do nich zamkli sami.“

„Pracovní. Konečná zastávka, vystupte, prosím.“

Konečná zastávka příznačně pojmenovaná Pracovní byla instalovaná pár metrů od společnosti Venabeo, která se zabývala tříděním odpadů. Právě ona dávala práci většině z nás.

Terminál ve vrátnici po přiložení průkazu tiše odpípl můj příchod, poté jsem se vydala do jedné z dámských šaten.

„Zase propouštěli. Pokud to takhle půjde dál, nebude mít ty odpady kdo zpracovávat...“ žena ve středních letech si kolem šatů, naší pracovní uniformy, vázala zástěru s logem Venabei.

„A ti lidé, kteří tam pracovali, co s nimi bude?“ šeptla druhá žena.

„Dobré ráno, dámy!“ rozhovor dvou žen přetál náš šéf, pan Emballage. Ty z nás, které se nestačily obléct, se zahanbeně zakrývaly rukama, nebo se snažily rychle doobléct. Pan Emballage, nevšímajíc si studu daných žen, chodil mezi námi a kontroloval, jestli jsme všechny.

„Kde je paní Souberová? Víte, ta malá, boubelatá, s kudrnatými vlasy...“ mhouřil oči a snažil se ji v zástupu stejně oblečených žen najít.

„Víme, koho máte na mysli. Musela zůstat doma, má nemocného syna...“ ozvalo se kdesi za mnou.

„Bydlíte poblíž? Tak ji laskavě vyřídte, že zítra už chodit nemusí.“

„Ale pane!“

„Dost! Na výmluvy nejsem zvědavý! A nyní mě, prosím, poslouchejte,“ tleskl, aby zjednal pořádek.

„Jak jistě mnohé z vás ví, naše sesterská společnost Catertio byla tak laskavá a uvolila se posílit naše řady. Bud'te tedy, prosím, na své nové kolegy a kolegyně milé. A teď už pojd'te. Mějte na paměti, tříděný dnešek znamená čisté zítřky!“

Zatímco mluvil, položil mi ruku na nadloktí. Zůstala jsem stát, zatímco ostatní ženy se rozešly ke svým místům u pásů. Látky sukní šustily, jak se o sebe třely.

„Moc vám to sluší, Grace,“ jeho dech obalil moje ucho ve chvílkovém teple.

„Děkuju, pane,“ nervózně jsem polkla. Věděla jsem, že lže. Všechny ženy byly oblečené stejně.

„Ještě jste se nerozmyslela? Má nabídka stále platí, ale jsem, abych tak řekl, už velmi netrpělivý,“ jeho ruka se plynule přesunula na můj bok.

„Já... Potřebuju čas. A musím... musím jít pracovat. Tříděný dnešek znamená čisté zítřky,“ zopakovala jsem slogan naší společnosti, vysmekla se a vyběhla ze šaten.

Kelímek od jogurtu, rozbitá láhev, zmačkané účtenky. Automaticky jsem odpadky třídila do košů, které jsem jako každý pracovník měla kolem sebe. Občas jsem se podívala do rohu. I na tu dálku bylo poznat, že kontrolka na kameře, která byla v rohu instalovaná, svítí. Sledovali nás. Od prvního kroku do budovy až po ten poslední.

„Grace,“ sykla Daisy, která pracovala vedle mě. „Nedívej se na něj pořád a soustřeď se.“

„Na něj?“ na čele se mi objevila vráska, nechápala jsem, co, nebo koho, má na mysli.

„No na toho chlapa přece. Toho u vedlejšího pásu. Koukáš na něj celou dobu, ne?“ šklubla bradou k pásu naproti.

„Je tady nejspíš novejš, ještě jsem ho tu neviděla. Asi jeden z těch ‚uvolněných‘. Chudák,“ dodala a zase se zabrala do práce. Chvilí jsem se dívala na toho muže, o kterém mluvila. Nepracoval dřív na ulici jako sběrač? Možná jsem ho už někdy viděla, když jsem jela autobusem...

Otřela jsem si hřbetem ruky zpocené čelo.

„Je vám horko, Grace?“ ozval se za mnou pan Emballage.

„Jsem v pořádku, pane. Ale děkuju.“

„Určitě? Nepotřebujete si odpočinout? Třeba u mě v kanceláři, zbavená svršků?“ poslední větu zašeptal.

„Nic mi není, pane. Vážně.“

„No dobře. Jak myslíte,“ jeho kožené boty při odcházení mírně skřípaly.

Na chvíli jsem zvedla oči. A můj pohled se setkal s očima toho muže od vedlejšího pásu.

Když jsem nastoupila do autobusu, bylo už pozdě večer. Hodiny nad sedadlem řídíce prozrazovaly desátou hodinu večerní. Pevně jsem se chytla tyče, opřela si zpocené čelo o onu tyč a zavřela oči. Byla jsem vyčerpaná a měla jsem šílený hlad.

Když mi na rameno dopadla čísi ruka, vyplašeně jsem sebou šklubla.

„Promiňte, nechtěl jsem vás vyděsit,“ projeli jsme kolem lampy a světlo ozářilo mužovy oči.

„Všiml jsem si vás tam... U pásu. Jak se jmenujete?“

„Grace.“

Světla v autobusu zhasla a ozval se náraz. Spoustu z nás náraz vymrštil dopředu, někdo spadl. Já jsem se ocitla v náručí mého stále neznámého kolegy.

„Co se stalo?“

„Jsou všichni v pořádku?“

„Já jsem James,“ řekl se rty těsně u mého ucha, abych ho přes vřavu slyšela.

„Omlouvám se, odpadky. Budete si muset vystoupit, autobus dál neprojede,“ oznámil řidič, který mezitím vyběhl ven.

„Bydlím až úplně na okraji města...“ zamumlala jsem, zatímco od autobusu začali cestující proudit všemi směry.

„Doprovodím vás,“ nabídl se James pohotově.

„Děkuju.“

„Takže vy tam už pracujete dlouho?“

Přikývla jsem. „Od patnácti. Letos mám pětileté pracovní výročí,“ povzdychla jsem si. „Jako by bylo co slavit... Vy jste předtím pracoval kde?“

„V Catertiu. Prostě nám pár minut před koncem pracovní doby řekli, že další den už není nutný chodit. Propustili snad všechny zaměstnance. Část z nás přeřadili do Venabei, ten zbytek... Pokud Catertio přestane doopravdy fungovat, ty obaly a odpadky, který se ve Venabee roztřídí, nebude mít kdo zpracovat. Včera bylo pozdě,“ Výmluvně kopl do plastové lahve, která se, jako další odpadky a prázdné obaly, válela na ulici.

„Tady bydlím. Tak... děkuju za doprovod,“ v okně se odráželo světlo svíčky. Máma s tátou už asi byli doma.

„Za málo. Uvidíme se zítra v práci?“

„Jistě. Nepřijdete jednou a nemusíte se obtěžovat přijít už nikdy.“

„Grace?“

„Ano?“

„Vy máte z něčeho strach?“

„Já... Už musím jít. Dobrou noc, Jamesi. A ještě jednou díky za doprovod.“

„Prosím o pozornost! Dámy a pánové, prosím!“

Ráno jako každé jiné přerušil pan Emballage. Procházel se po plošině, která byla instalovaná pod světly. Běžně sloužila k tomu, aby nás nadřízení mohli kontrolovat z výšky.

„Jsou to už tři měsíce, tři báječné měsíce, kdy naše sesterská společnost Catertio byla tak laskavá a uvolila se posílit naše řady o vaše skvělé kolegy. Tržby Venabei se od té doby zvedly ne o dvě, ne o pět, ale o sedm procent! Jste úžasní! Jen díky vám třídný dnešek znamená čisté zítřky! Prosím, zatleskejte si!“ vyzval nás pan Emballage a sám začal tleskat jako první. Přidali jsme se, látka tenkých ochranných rukavic se během potlesku jemně lepila k sobě.

„Možná nám zvýší plat,“ zadoufala tiše jedna z žen, která stála naproti mně.

„Jsem na vás vážně hrdý, a proto zkracuji dnešní pracovní dobu do osmé hodiny večerní. Využijte volný večer na oslavy se svými rodinami. A teď zpět do práce!“ párkrát krátce tleskl a pásy, které se během jeho řeči zastavily se opět daly do pohybu. Bylo slyšet cinkání a dunění, jak do košů dopadaly třídné odpadky. Sem tam několik kusů dopadlo na dna synchronně. Jako requiem za ohnutá záda. Včera bylo pozdě. A těch okovů nás nemá kdo zbavit, Gracie. Není jak, když jsme se do nich zamkli sami.

„Příští sobotu je volno? Volno nebylo ani nepamatuju!“ šeptala vzrušeně jedna z žen, zatímco terminály ve vrátnici odpíávaly konec pracovní doby. Nástěnka, na které bylo oznámení vyvěšené, byla obklopená nadšenými zaměstnanci.

„Grace?“ doběhl mě James. „Když bude to volno, nechceš někam zajít? Aspoň se projít?“

Kolegyně, které ho slyšely, na mě významně mrkaly. Počkala jsem, až poodejdou a tiše šeptla: „Ráda. Kdy mě vyzvednete?“

„Dobrý den, je Grace doma?“

„Kdo jste a co chcete dělat s mojí dcerou?“ táta si Jamese nedůvěřivě prohlížel.

„Henry!“ za tátou se s vrtěním hlavy objevila máma. „Vy jste určitě James! Grace nám o vás tolik vyprávěla!“

„Mami! Dobrý den, Jamesi,“ vzala jsem z věšáku kabát a promýkla jsem se kolem obou rodičů.

„Večer přijdu,“ snažila jsem se jim očima naznačit, že jsem s nimi o plánované schůzce mluvila.

„Jistě, srdíčko! Bavte se!“ máma se zářivě usmála.

„Táta vždycky říká, že sklízíme cizí vinu. Nekonečný období sklizně, bez ohledu na roční období,“ vyšli jsme po schodech na volně přístupnou rozhlednu, která nabízela výhled na celé město. Bylo vidět i na budovu Venabei.

„Co myslíte, Grace, zvládneme to? A když ne my, tak ty generace po nás? Nebo už se jenom odpočítávají vteřiny do katastrofy?“

„Jak přesně to myslíte, Jamesi?“

„Nebyli jsme ochotní o svět postarat. Jak by mohl být ochotný se on postarat o nás? Jsme krok od znovuzavedení přidělového systému, o kterém mi vyprávěl můj děda. Jenom ta bohatá vrstva si svůj životní styl nedá vymluvit a pokračuje se zlatou lžičkou v puse v systematickým ničení planety. A zbytek pracuje od rána do večera v třídění a zpracovávání odpadů a výsledek? Žádný. Všeho je nedostatek, když jsme roky Zemi ničili, zničí teď ona nás. Oko za oko, zub za zub. Ale musíte uznat, že to Země vydržela dlouho.“

„Nemluvte tak, Jamesi.“

„Tak mi v tom zkuste zabránit,“ ušklíbl se.

Tak jsem to zkusila. A nahoře, daleko od Emballage a od všech ho konečně políbila.

„Situace je v některých částech města kritická. Více v poledních zprávách...“

„Můžete to vypnout?“ požádal muž řidiče. Další ráno, ta stejná trasa jako vždycky a přesto jiná, těžší o váhu Jamesovo dlaně na mémoleni.

Prostor autobusu se na žádost cestujícího ponořil do ticha.

Bylo brzy, ještě šero. Den sám se teprve rozkukával a zakopával pod nohama sběračů, kterým začínala směna.

Položila jsem dlaň na okno. James mě napodobil. Několik mužů si nás všimlo, na chvíli přestali v otevírání nových pytlů, do kterých nasbírané obaly spolu s nepořádkem hromadili, a zamávali nám.

Ráno, ještě pořád víc zimní než jarní, kdy zima zaleze pod nehty. Ráno, které je zatím moc mladé na to, aby, na rozdíl od lidí, neslo jakoukoli vinu. Ráno, ve kterém má každá vteřina svůj význam. Kdy se nic nerodí, o nic se nebojuje a pro nic se neumírá.

Jamesovo prsty se líně propletly s mými.

Nic se nerodí, o nic se nebojuje a pro nic se neumírá.

Aspoň pro tentokrát.

ZDENKA PANÁČKOVÁ

Lazy pod Makytou

2. miesto, II. kategória

SPOMÍNAM – Z LÁSKY K VÁM...

... aprílové slnko pozerá na mňa. Je to príjemné. Hľadím von na tú rozkvitnutú krásu. Zelené a biele farby... Rukou si podopieram bradu. Oči vnímajú prebúdajúcu sa jar, ktorá mi pripomenula moje detstvo... Vyškriabala som sa na čerešňu a priniesla drobné čerešne mame, aby upiekla koláč.

Myšlienky ako pavučinky mi prelietajú hlavou... Spomínam si na svoj prvý plač, keď mama musela ísť za mladšou sestrou do nemocnice a babka ma vzala na ruky. Dodnes to mám pred očami, mohla som mať asi dva roky. Srdcervúco som plakala a pozerala za ňou... Rozmýšľam.

Detstvo, hry, ale aj pomoc starým rodičom. Tí mali dve kravičky a kozu. Radi sme pásali kravy. Niekedy sme im dali trocha soli do trávy, aby sa lepšie pásli a nestrečkovali... Pri nich sme sa hrali, hrali divadlo, hľadali „podlieštičky“. Babky si veľmi vážim, mali deväť detí a žiadne z nich nemalo žiadny vážny úraz. Dedko vedel zase urobiť doslova všetko, život a bieda ho naučila. Aj nám pomohol postaviť dom a vedel všetko urobiť.

Čas, ten zázrak čas! Roky ubiehali a s nimi sme sa aj my menili. Sny sa striedali s realitou. Rodičovská ruka mňa aj sestry sprevádzala stále. Mali nás veľmi radi.

Myšlienky mi tancujú hlavou. Mama rada recitovala nám deťom básničky, venovala sa aj ručným prácam. Keď sme boli malé, sedávali sme pri nej... Obyčajne vyšívala a recitovala nám básne, ktoré si pamätala zo školských čias. Nahlas a s dôrazom

hovorila básne o Štefánikovi, Ranenej breze... Predstavím si jej tvár a počujem ju aj teraz. Obdivovala som ju.

Otec bol baník. Práca v tej dobe bola ťažká a nebezpečná. Veľa kamarátov mu tam zahynulo, aj on bol v „závaloch“,“aj jemu hrozila smrť. Vedel, že jeho mama sa za neho modlila.

Rozprával nám deťom o tom, že Kysuce boli veľmi chudobný kraj... A život nebol jednoduchý, nikomu nič nedaroval. Z rozprávania ma zaujalo jeho rozhodnutie, ktoré sa týkalo baníctva.

„Ostrava potrebovala baníkov a uhlie... Preto do 8. triedy prišli robiť nábor do baní. A tak všetci chlapci ako štrnásťroční museli ísť za baníkov. Štyridsaťštyri nás bolo v triede. Všetci sme odišli. Z jeho spomienok viem, že to bolo ťažké... Technika nebola ako dnes. Opäť sa mi v mysli vybavila fotografia, na ktorej otec v úzkej chodbe s krompáčom v rukách a celý čierny kope uhlie...

Povedal nám aj smutno – smiešnu príhodu. „Viete, mama mi kúpila nový kabát, aby som v septembri mal v čom ísť do Ost-ravy.

A ja som sa chcel pochváliť, lebo to bolo niečo super. Nový kabát! A to sa mi vypomstilo. Chlapci hrali futbal a ja som sa zapojil do hry.

Bolo mi teplo a kabát som si vyzliekol, odhodil ho a hral ďalej. Neďaleko sa pásli kravy... Vtom zápale hry som si zrazu všimol, že jedna krava má v papuli kabát. Pribehol som a bolo zle. Jeden rukáv už bol rozžutý a nechcela ho pustiť.

Ťahám, ťahám... konečne! A čo mi povie teraz mama? Slzy som mal na krajíčku. S takým kabátom a rukávom som prišiel domov. Tá doma schytila remeň a bol výprask. Musela zo sta-

rého kabáta odpárat rukáv a ten mi tam prišla. Bol som z toho nešťastný, aj sa mi spolužiaci smiali... Ale nedal som sa, povedal som si, že budem pracovať ako drak.

Po nastúpení do učilišťa sme vyfasovali všetko: oblečenie, montérky, tepláky, ponožky, vreckovky, uniformu... O tom sa mi ani nesnívalo, že dostanem takéto parádne oblečenie. Vážil som si to. Dni ubiehali a ja som sa usiloval...

Odmenou za prácu mala byť rekreácia, ale ja som ju odmietol, lebo tie peniaze som chcel poslať mame a trom mladším súrodencom. Ešte som si zohnal brigádu. Bol som šťastný, že mi to povolili. Bol tu vychovávateľ, ktorý mi bol ako otec. Vedel, že každú korunu posielam domov. Vtom čase som odmietol vstúpiť do SZM a dôvod? Otec zabil malé prasiatko načierano. Našiel sa udavač, čo nás ohlásil. Prišli komunisti, zobrali nám nielen zabité prasa, ale aj zemiaky, čo sme mali.“ Mal silné sociálne cítenie a to mu zostalo po celý život. Rád pomáhal druhým...

Osudy ľudí sú zaujímavé. Mám rada históriu, dejiny, dokumenty... Vždy to je o ľuďoch, systém môže byť rôzny, ale človek má byť človekom. Lenže... história nám hovorí, že to tak vždy nie je. Tí, čo všeličo zažili, neradi o tom hovoria. A chvastúni prevracajú kabáty a vymýšľajú svoje verzie o svojom živote a dobe. Sú na výslňi, arogantní, neomylní. Myslím si, že vo svojom svedomí nechcú počuť žiadne hlasy...

Vonku je nádherne, príroda rozdáva svoju krásu plným náručím každému človeku rovnako. Nerozlišuje... A to je na nej najúžasnejšie. Je dobrá alebo krutá ku všetkým rovnako. Bez rozdielu.

Za kopcom je rodičovský dom, pamätám sa ako ho svojpomocne stavali. Ani toho jedla toľko nebolo ako dnes. Obrazy sa mi vynárajú jeden za druhým, roky, práca, plusy aj mínusy... Všeličo prišlo. Taký je život. Mama, vždy rýchla, poriad-

kumilovná a pracovitá... Radi spolu s otcom pracovali na poli... Aj my sme im radi pomáhali. A pri práci rodičia spomínali na detstvo, mladosť, svojich rodičov, tancovačky na humne, harmoniku, príbuzných, známych... Mala som rada aj drápanie peria, lebo tam som sa všeličo dozvedela. Tetky a babky mali témy od výmyslu sveta. Vidím ich, ako sedia okolo stola a na ňom sa pýši bielučké nadýchané husacie perie. Živo debatujú, a aj sa zasmiejú. Rada som chodila na drápačky. Detstvo ubehlo rýchlo... Dospelosť, práca, rodina. Kolobeh každodenného života.

Roky pribúdajú každému, a tak sa pridružia aj choroby...

Mama odišla skôr, bolo to ťažké. Veľmi ľúbila svoje dve prvé právnučatá, teraz ich má viac. Otec zostal sám. Bol ako „bez ruky.“ Chcela som, aby sa niečím zamestnal. Už sa mu ťažšie dýchalo, chodil pomalšie. Často som mu hovorila, aby napísal svoje spomienky, lebo zažil toho veľa. Nechcel, iba ak by som ich ja písala a on by mi diktoval. Chcela som ho nejako prebrať k životu. Nakoniec som pristala.

To boli najkrajšie a najúžasnejšie chvíle... Chvíle s otcom. Vonku uprostred kvitnúcej zelene. Kútikom oka som ho pozorovala ako rozmýšľa, rozpráva... Rukami si vošiel do vlasov, poškriabal sa a diktoval. Niekedy mi niečo zoširoka vysvetľoval a ja som písala a písala... Diktoval a ja som písala osem hodín v kuse. A potom sme skončili a vypravdal ma na autobusovú zastávku. A ešte božtek na líce.

S radosťou som sa tešila na ďalšie stretnutie. Popísala som toho dosť. Aj teraz, keď o tom píšem, sa mi zdá, že otec pozerá zhora a je spokojný.

Potom sme si povedali, že zase niekedy nabudúce. Zdravotný stav sa zhoršoval... Keď mal dvadsaťšesť rokov a vyradovali ho z práce zo zdravotných dôvodov, lekár mu povedal, že

nebude dlho žiť a bude dlho zomierať. Aj toto spomínal, ale lekár bol zlý prorok. Vďaka tomu, že nefajčil a mama dobre varila bol by sa dožil osemdesiatky. Necelé dva mesiace ho od nej delili.

Dožil sa tretieho pravnúčika. Asi cítil, že čas sa blíži... A každému jednému napísal list . Bola to próza vo forme básne. Na pamiatku... Kládol lim na srdce, aby z nich boli dobrí a statoční ľudia... Určite si spomenul na naše písanie.

Vnímam lupienky z čerešne, ktoré vetrík kladie na zelenú trávu.

Z lásky k vám ... spomínam.

NINA ULICKÁ

Gymnázium, Považská Bystrica

3. miesto, II. kategória

BEZ ROZDIELOV

S Laurou som sa zoznámila pred pár mesiacmi v rámci jedného fotografického workshopu. Na jednej prednáške si sadla na stoličku vedľa mňa. O pár minút sa ku mne naklonila a pošepkala mi: „Tie nočné zábery sú fakt úchvatné, že?“

Zostala som trochu prekvapená, že sa so mnou len tak pustila do reči. Dokonca som sa obzrela okolo, či tá otázka bola adresovaná mne. Hľadela mi však priamo do očí. Trochu rozpačito som odpovedala: „Áno, asi máte pravdu.“

Zasmiala sa. „Máte? Zlato, ja nemám štyridsať, mne nemusíš vykať.“ Pousmiala som sa. Bola som totiž naučená cudzím vykať, nechcela som nikoho uraziť. A tak sme sa pustili do reči. Laura bola veľmi komunikatívna, rozprávala neustále. Kým ja som fotila prírodu, ona sa zameriavala na portréty. Vymieňali sme si tipy a rady a po workshope sme zašli na kávu, kde sme začali preberať už všeličo možné. Zistila som, že bývame v rovnakom meste, len zopár kilometrov od seba.

O pár dní mi napísala, či s ňou nechcem vybehnúť niečo pofotiť. Tak som šla. Zbehli sme do lesa, ja som si fotila okolie a ona mňa. Bola som zvyknutá byť za foťákom, nie pred ním. Byť modelkou bolo spočiatku zvláštne, no po chvíli som si to začala užívať. Hádzala som všetky bláznivé pózy, ktoré mi napadli a Laura len so smiechom cvakala spúšť.

Takýchto fotografických výjazdov sme mali veľa. Postupne sme spolu začali chodiť von aj bez fotoaparátov, stále sme si však mali čo povedať a nikdy sme sa nenudili. Veľakrát bola aj

u mňa na návšteve. K sebe ma však nikdy nepozvala. Zo začiatku mi to neprišlo až také zvláštne, predsa len, poznali sme sa krátko, no po niekoľkých mesiacoch, keď u mňa doma už bývala skoro varená pečená, ma to začalo aj trochu hnevať. Hádám sa za mňa hanbí?

Jedného dňa tomu však osud napomohol. Prechádzali sme sa len kúsok od miesta, kde býva, keď začal silno fúkať vietor. Obloha stmavla a na zem dopadlo pár kvapiek.

„Vyzerá to na búrku. Nezájdeme nachvíľu k tebe, kým sa vyčarí?“

Videla som, že z toho nápadu nie je príliš nadšená, no už nemala ako vycúvať. Napokon teda prikývla. Došli sme pred vchod jej bytovky a po schodoch dokráčali na druhé poschodie. Pred dverami ma poprosila, nech počkám vonku a zabuchla mi pred nosom. Zostala som trochu zaskočená, no neodporovala som. Poslušne som čakala, dokým opäť neotvorila a nepozvala ma dnu. Zaviedla ma do obývačky.

„Dáš si niečo? Vodu, čaj, džús? Niečo na jedenie?“ Bola úplne roztržitá.

„Voda stačí, ďakujem.“ Odbehla. Nerozumela som, prečo je taká vystresovaná.

Vrátila sa s dvoma pohármi.

„Máte to tu pekné,“ usmiala som sa na ňu.

Poobzerala sa okolo. „Och, ehm, ďakujem.“

V byte bolo nezvyčajné ticho. „Nikoho nemáš doma?“

Zarazila sa. „No, mama šla asi nakúpiť, otec je v práci a sestra je v izbe.“

„Nepredstavíš nás?“

„Vieš, ona asi na niečom pracuje. Myslím, že robí na nejakom projekte do školy, áno.“

„Tak fajn.“

Ďalej som sa už na nič nevypytovala. Videla som, že nie je vo svojej koži, tak som ju nechcela ďalej zatážovať. Sedeli sme, sledovali nejaký televízny seriál a rozprávali sa.

Asi po dvoch hodinách sa konečne vyjasnilo. Mraky zmizli a slnko osvietilo celú miestnosť.

„Och, pozri, môžeme ísť znovu von.“ Postavila sa a rýchlym krokom sa vybrala do predsiene.

„Kam sa tak náhliš? Môžeme predsa ešte chvíľu ostať, či nie?“

„Nemyslím si, že je to dobrý nápad, asi by sme radšej mali ísť.“ Pochopila som, že tu už nič nezmôžem, tak som ju nasledovala. Keď som si obúvala topánky, dvere vedľa mňa sa odrazu pootvorili. Vykukol z nich kúsok malej hlavy.

„Ahoj,“ pozdravila som, „ty si Laurina sestra, však?“

V tom momente sa Laura otočila a vykrikla: „Veronika, povedala som ti, nech zostaneš vo svojej izbe!“

Hlávka zmizla a dvere sa zabuchli. Zmätené som sa na ňu otočila.

„Prečo nechceš, aby sa so mnou zoznámila? Prekáža ti, že som tu? Celý čas sa chováš zvláštne, už ma to prestáva baviť.“

„O teba nejde.“

„Tak o čo?“

Pozrela do zeme a povzdychla si. Došla ku dverám a otvorila ich.

Ocitla som sa v malej ružovej izbe. Za stolom sedelo dievča. Kreslilo si. Len čo som sa priblížila, zaujato otočila hlavu, usmiala sa a zamávala mi. Laura k nej pristúpila a chytila ju za plecia.

„Tak toto je moja sestra Veronika.“ Uvedomila som si, že mám otvorené ústa, tak som ich rýchlo zavrela. Cítila som sa hlúpo. O deťoch s Downovým syndrómom som už samozrejme počula, no so žiadnym som sa ešte naživo nestretla. Nevedela som, ako sa mám správať. Trápnú chvíľku ticha prerušila práve ona.

„Si pekná,“ podišla ku mne a chytila sa mi dlaňou tváre. Trochu ma to prekvapilo.

„Veronika, povedala som ti, že sa nesmieš takto lepiť po ľuďoch,“ odtiahla ju Laura ďalej odo mňa.

„Nie, nie, to je v poriadku. Ďakujem ti. Aj ty si veľmi pekná.“ Rozosmiala sa. Opäť si sadla ku stolu a vzala pastelku do ruky. Na papieri mala nakreslené slnko, domček, niekoľko postavičiek, trávu, kvety a oblaky.

„Nechceš ísť vedľa?“ štychla do mňa Laura. Prikývla som. Sadli sme si oproti sebe.

„Preto si ma tu nechcela? Kvôli nej?“

Smutne zvesila hlavu.

„Hanbila si sa mi ju ukázať?“

„Panebože, to nie! Nikdy som sa za ňu nehanbila. Ona je úžasná. Akurát som sa bála tvojej reakcie.“

„Za niečo také by som ťa predsa neodsudzovala. To si si vážne o mne myslela?“

„Nevieš, akí ľudia dokážu byť. Keď vidia niečo iné, niečo, čo nepokladajú za normálne, vedia sa zmeniť na hnusné svine. Ani len netušíš, koľkokrát som sa s tým už stretla. Otočia sa ti chrbtom, utnú s tebou všetok kontakt. Ani sa nenazdáš a ste opäť cudzincami. Stratila som takto už nejednu kamarátku. Teda, ak ich tak môžem vôbec nazvať.“

„Naozaj je to až také zlé?“

„Och, býva to aj omnoho horšie. Ľudia si to nepriznajú, ale voči takým, ako moja sestra, majú obrovské predsudky. Neviem, či sa ich boja, alebo sa im hnusia, no vidím, že sa k nim správajú inak. Nedokážu ich vnímať ako ostatných. Vedia im urobiť zo života peklo. Keď ideme spolu po ulici, cítim na sebe tie pohľady. A keď musím počúvať všetky tie posmešky alebo nadávky na jej osobu, je pre mňa niekedy ťažké sa udržať a nevšímať si to. Ako jej mám vysvetliť, prečo sú na ňu ľudia zlí? Keď bola

mladšia, bolo jej ľúto, že nemá toľko kamarátov. Už sme jej síce vraveli, že na pohľad vyzerá inak, ako väčšina ľudí, no nechápe to. Nevie, kde robí chybu. Ku všetkým je milá a slušná, tak čo robí zle?“

Cítila som sa naozaj strašne. Sama by som nemala odpoveď na také otázky.

„Na prvý pohľad by si možno nepovedala, že je odo mňa staršia. Vyzerá mladšie, než v skutočnosti je,“ pousmiala sa, „ale je to tak. Starám sa o ňu od nepamäti. Nemala som bežné detstvo, musela som rýchlo zaujať úlohu starostlivej staršej sestry. Neľutujem však jedinú chvíľu. Vždy ju budem ochraňovať. Vieš, takíto ľudia ťa veľa naučia. Ona má tak čistú dušu. Vie ju potešiť aj úplná maličkosť, je vďačná a vždy rada pomôže. Ku všetkým sa chová rovnako, nerobí medzi ľuďmi rozdiely. Ja neviem, prečo by si nemala zaslúžiť rovnaké zaobchádzanie. Šťve ma to. Veľmi.“

„Mrzí ma, čím musíš prechádzať.“

„Nie, to nehovor. Ona je tým najlepším darom, aký som si mohla priať. Vďaka nej som človekom, akým som teraz. Viac ma však hnevá, keď ľudia ľutujú ju. Prečo? Je šťastná, milovaná, nič jej nechýba, prečo by jej malo byť niekomu ľúto?“

„Prepáč, nemyslela som to zle.“

„Ved' ja ti rozumiem. Ľudia si to niekedy ani neuvedomujú, no robia z nej chudiatko, akoby bola niečo menej. A pritom je to také šikovné a múdre dievča. Želala by som si, aby ju ľudia vnímali ako človeka, nie ako človeka so syndrómom.“

Nachvíľu sa odmlčala. Potom ku mne natiahla ruku.

„Pod', niečo ti ukážem.“

Doviedla ma do svojej izby. Po stenách boli povešané jej fotografie. Väčšina boli portréty jej sestry. Usmievala sa na nich ako slniečko.

„Inšpiruje ma. Z mentálne postihnutých ľudí by sme si občas mali vziať príklad. Ich svet je úplne jedinečný. Oni neriešia hlúpe spory ako my, nemajú potrebu neustále vyvolávať konflikty a hádať sa kvôli sprostostiam. Jednoducho si užívajú život a tešia sa z toho, čo majú. Niečo, čo my asi nikdy nedokážeme. A potom kto je tu „zaostalý“?“

„Hm, to máš pravdu.“

Odrazu som mala pocit, že je tak veľa vecí, nad ktorými by som mohla rozmýšľať. Jediné popoludnie ma prinútilo zamyslieť sa nad svojimi hodnotami.

Odrazu mi niekto poklopal po ramene. Otočila som sa a zbada-la Veroniku.

„Pozri, už aj ty si na obrázku.“

Do ruky mi podávala papier. A naozaj. Nakreslila ma vedľa Laury a nej.

„Ďakujem, to je krásne.“ Dojalo ma, že ma skoro ani nepozná a už ma pridala na obrázok spolu s ňou a jej rodinou.

„Môžeš si ho nechať. Je tvoj,“ povedala a odcupkala k oknu.

„Lauri, pôjdeme sa prejsť? Aha, je dúha.“

A naozaj, slnko po daždi vyčarilo jasnú, farebnú dúhu.

„Chceš ísť?“ pozrela na mňa Laura.

„Samozrejme, rada.“

Pomohla som jej obliecť Veroniku a vyrazili sme. Na vonku hneď ožila. Zbierala kvietky, sledovala vtákov a počúvala ich štebot. Bolo na nej vidieť úprimnú radosť.

Všimla som si, ako ju Laura s úsmevom pozoruje.

„Netvrdím, že to vždy bolo jednoduché. Chodenie po všemožných lekárskejších vyšetreniach, nie práve najpríjemnejšie spoločenské situácie, neustála starostlivosť. Je to každodenná výzva. Keď sa sestra narodila, v nemocnici mamu presviedčali, nech ju dá do ústavu. Vieš, čo urobila? Pekne im poďakovala,

vzala si ju domov a vychovala z nej tohto úžasného človeka. Som za to veľmi vďačná. Bez nej by bol život nudný.“

A tak sme chodili, rozprávali sa a smiali sa. Keď sme prechádzali okolo preplnenej autobusovej zastávky, zacítila som na sebe pohľad. Niektorí spomedzi ľudí sa na nás pozerali. Možno boli viacerí.

Odrazu som sa začala cítiť neprijemne. Skoro ako keď ma v detstve prichytili pri niečom zakázanom.

Zrak som sklopila k zemi. Podvedome som spomalila krok a o pár metrov sa od nich vzdialila.

Celý deň som prikyvovala hlavou, ako veľmi sa stotožňujem s Laurinými názormi, no nezvládla som prekonať niekoľko párov očí. Nebola som na to zvyknutá, nepáčiło sa mi to.

Pozrela som na Lauru s Veronikou. Absolútne si tých ľudí nevšímali, naďalej sa držali za ruky a ukazovali na niečo v diaľke.

Vtom sa Veronika zastavila a otočila sa. Všimla si, že zaostávam.

„Laura, musíme počkať na Terezku, nestíha za nami.“ Laura však pravý dôvod poznala. Všimla som si, že v tvári trochu posmutnela. Nevyčítala mi však nič, chápala to.

„Veronika, nechaj ju. Terke sa vzadu páči, však?“

Zarazila som sa. Nie. Nie, nepáči. Veď je mi pri vás dobre. Chcem byť s vami. Nahlas som to však povedať nevedela, brzdiła ma akási neviditeľná bariéra.

A vtedy to Veronika spravila. Natiahla ku mne dlaň. Hľadela mi do očí a čakala. Mlčky na mňa volala. A mne nejakým spôsobom došlo, že sa predsa nemám za čo hanbiť. Nechcem patriť k ľuďom na zastávke. Zazerať, šepkať si alebo odvracať pohľad.

Prišla som k nej a chytila ju za ruku. Laura sa na mňa hrdo usmiala. Ľudí na zastávke som nechala za sebou a vykročila

som vpred. Ruka v ruke sme si naďalej užívali ten krásny jarný deň. Už sme sa nenechali ničím rušiť.

A ja som sa naučila, že je na mne, do akej skupiny ľudí budem patriť. Bud' medzi tých, čo ako prvé vidia človeka, alebo tých, čo najskôr vidia jeho postihnutie. Rozhodla som sa pre prvú skupinu. Na tých druhých ľudí sa však nemusíme hnevať. Je to ich škoda. Ani len netušia, o čo všetko samých seba pripravili.

VILIAM ROSINSKÝ

ŠAHY

1. miesto, II. kategória

.KAŽDÉ RÁNO VSTAŤ

s otázkou či je
t o t o
už
ten vytúžený deň
ten posledný

každý večer zaspávať
s odpoveďou
a tiež tajnou túžbou
aby noc
r a z
dala bodku

.

namiesto všetkých
márnych otáznikov

.

netušiť
že udalosti medzitým
že to čo sa s časom udeje
ako je využitý či premárnený
posúva k
či vzdaľuje od
definitívnej
odpovede

KDEŽE LEN MÁM ZOBRAŤ

Drobné na hru Káva

*Prikladám centík k centu
Vysypanému z rukáva*

*Dnes ešte nechcem tu
Vôbec o nič žobrať*

*Básňou sa leje mrákava
Zbavená sentimentu*

.RANNÉ (E)ROSENIE

*čierne slnko
prebúdza
ráno vo mne*

*tvoje vlasy
hladia po tvári
končeky bodajú do očí
ostro
ako bradavky
v mojich dlaniach*

*od tvojich prs
budem mať stigmy*

vyhlásim ťa za svätú

keď medzi (lo)nami
vzniká prvá rosa

vrastám do teba
živý strom
v mäkkej pôde

zakorením sa
a už ma odtiaľ
nič nevytrhne

.JE DVANÁŠŤ

Ľudia obedujú

A tu vo mne
Nevýslovne
Obe naraz
Ako v hrobe dujú
Svalmi

Hlad. And Do You
Love me?

.BODKA NA ZAČIATKU VETY

akoby bol text naopak
a tá bodka hore nohami

(a akoby bodka mala
vôbec nejaké nohy)

pre text bez ambícií
ktorý vzniká a zaniká
v tom istom bode
v bode neistoty

len si tak plyníe

ako slnečný deň
ako keď pozveš dievčinu
na zmrzlinu
či do parku
a nečakáš od nej
ani bozk na rozlúčku

možno počítaš
s úsmevom
alebo aspoň
s vyplazeným jazykom

a dostaneš viac
teplo toho dievčaťa ťa
objíme
viac ako slnko

a drží aj po tom
čo ste sa rozlúčili

je to text ktorý nič
nesľubuje
nič nečaká

je iba rád
že je
že bol pre niekoho
na chvíľu

akýmsi bodom
spojenia

.OKULIARE NA ČÍTANIE

okuliare do blízka
keď neviem prečítať písmená
drobné rozoznať
vidieť detaily
ktoré som kedysi jasne
identifikoval

v časoch keď som sa považoval
za básnika či hľadača čohosi
o čom dnes netuším
neviem či som to našiel
či stratil alebo to bolo
vo mne skôr než som

začal hľadať

detaily nevidím
aj celok mi pripadá akýsi
rozmazaný

tak pijem kávu
v staničnom podniku
s dobrým osvetlením
a príručnou knižnicou
starších kníh

ku káve iba verše
okuliare na čítanie
po celý čas na očiach

vidím šálku aj penu na káve
rozoznávam písmená a obrazy
pomedzi verše
aj kresbu dreva na stole

tabuľa s príchodmi a odchodmi
meškajúcich vlakov
je mimo
môjho zorného poľa

. ZAKÝVAŤ NEZNÁMEMU DIEŤAŤU

z okna autobusu

dieťa stálo na chodníku
a zdravilo cestujúcich
potešilo sa môjmu pozdravu

v autobuse žena s tromi
deťmi a jedným manželom
vlasy už s nádychom šedivej
pohľad hnedý a mäkký
(skoro spadla keď rozdávala
deťom banány)

cítiť lásku k cudzím
ženám a deťom

zabudnúť že tie vlastné
vyrastajú bez otca
ktorý by im aspoň
zakýval

. SOM IBA TELO

len jeden chabý sval
o to však viacej kostí
málo som miloval
o to však viacej zlostil

som iba telo ako iní
zmiešaný z vody, hlíny
dnes bohu neodpúšťam
všetky jeho viny

som iba telo ako každý
aj mňa to ženskej dráždi
však choroba v raždí
stále zožiera a vraždí

som iba telo ako ktosi
kto z trhu svoju kožu nosí
som iba telo ako zviera
sám sebou vesmír meriam

som iba telo hárok papiera
báseň čo sama seba popiera
som iba telo meno na kameni
a žiaden verš to nepremení

.ČAS VŠETKO ZAHOJÍ

iba ukryje a zafúka
len zaleje a zapráši

samotnú bolesť však
n e z h o j í

ani pani v čiernom závoji
tá dáma v čiernom rubáši

.HOLUBICA V DÓME SV. ALŽBETY

zmätene lieta
pod klenbou z kameňa

zbytočne hľadá
cestu von, znamenia

sadá na najbližší
možný bod dotyku

zvysoka serie
na ľudí, aj gotiku

MATÚŠ KOUDELA

Gymnázium, Bytča

2. miesto, II. kategória

CHLAPEC BEZ MENA

Žije jeden chlapec bez mena,
chudák duša zmätená.
Dobrá, ale ako vetvička vo vánku,
nerozhodnosť chráni ho od spánku.

Nespravodlivosť, zlý počin,
aj klamstvo a možno zločin.
Čo povedať? To sa stáva.
Chlapec ale pravde dlžien neostáva.

Postaví sa síce neisto,
a len tuší, to hmlisto.
Kde je? Čo je? Vie,
že občas musí povedať nie.

Síce vidí, že je sám,
vedomý si trpkých drám,
o páde silného jedinca,
vie, že nepadne mu minca.

Proti nemu tichá vláda,
čo nesie sa v znamení hada,
čo seba si len navlieka,
končí sa vek človeka.

Zoči voči cudzej moci,
do chlapca sa pustia vlci.
Nerozhodne, ale na správnej strane
trpí a potia sa mu dlane.

Duša sa v ňom búri,
myseľ nepokojne zúri.
Vo vzduchu sú ruky hlupáka.
Vidíte ho, čudáka?

Zostal sám vojak v poli,
nechápe, ustúpil by, ale už sa bojí.
Smiešny, trochu nemotorný,
v tvári pohľad vzdorný.

Habká, hľadá princípy,
no len čo nejaký vycíti,
stratí ho a zostane len s tým,
nepokojom vnútorným.

Zato nepriateľ ma prípravu,
pokojne rozdáva svoju otravu.
Hlupák má vždy pravdu,
a tak chlapca na dne nájdú.

Pretože proti vyššej moci
spravodlivému niet pomoci.
Bol chlapec a už ho niet,
neboráka, zhltol ho svet.

OSTROV MŔTVYCH

Každý má svoj ostrov mŕtvych duší,
a kým duša iba tuší,
zatvára sa pred svetom.
Ostrov – monumentálny dom,
kutica srdca a palác žlče,
medzi stenami sa napínajú krčce,
slzy stekajú po zemi.
Odkiaľ som ? Povedz mi!

Tu na ostrove mŕtvych duší,
sedí a nič ho nevyruší –
dávny milenec, nepriateľ aj priateľ
dokonca ten, čo zradil za bagatel'.
Nevyjdú z ostrova mŕtvych duší,
nik z nich ťa už viac nevyruší.

Steny mlčia, mlčí svet,
na ostrove sa mení každý kvet.
Jeho obyvatelia - slzy, strach a paranoja
ako stĺpy pri previnilých stoja.
Načo sa trápiť, načo prechádzať sa v ňom
radšej odísť a žiť ďalším dňom.

NOC

Som vonku, je noc, vyšli hviezdy.
Som sám, pokoj vo mne hniezdi.
Opustil som ľudí, opustil ma strach,
len na chvíľu sa topím v spomienkach.
Aké je to krásne nerobiť nič a byť plný.
Aké je to krásne byť v spoločnosti luny.

Sám ležím pod klenbou neba,
myslím na seba a hneď na teba.
Myslím na to, čo sa stalo a sa stane,
znovu si opakujem na čej som strane.
Konečne mi nič netrápi uši,
nič neruší hudbu v mojej duši.

Odísť? Nie, najprv v sebe nájdem silu.
Zostanem, ešte sekundu, ešte chvíľu.
Však noc je ešte mladá,
však noc má ma tak rada.
Ako dieťa ma k sebe privinie,
neodchádzaj, noc, prosím nie.

ELIŠKA KOHLÍČKOVÁ, 21 rokov

Příbram

3. miesto, II. kategória

ÚMRTÍ POTULNÉHO PRODEJCE NÁPLASTÍ

Občas si na tebe vzpomenu
mám strach že najdou všechna ta jazykem upletená slova
která nemá kdo oblékat
a budou se ptát

to kdyby ses vrátil
jako tenkrát jízva za jízvou
a potulný prodejce náplastí zemřel už před lety
život je bič

dlužíš mi to

jako když přes jaro sníš všechnen cukr
a na podzim ti zbyde sůl.

VZKAZY PSANÉ POD LÍMEČEK

Říkal: odlom kus sebe na horší časy
občas mi přijde že v noci světélkuju jako maják
kdyby se chtěl vrátit tak aby mě našel
naprosto bezpečně

nejsem si jistá
možná proto večer chodím sem a tam
a vrhám stíny delší než celý život
abych rozchodila vědomí toho, že...

někdy se svět smrskne tak že nejde o nic víc
než napsat dalších tisíc slov
a přežít tě ještě jednou.

A SKLÍZÍ SE ZE RTU TVÉ JMÉNO

Den kdy se tvořily dějiny se zatloukl do kůže
a sklízí se ze rtů tvé jméno

vyvšils nad sebe definici bezpečné blízkosti
otevřel ses jako útulek pro zbloudilé
když jsem tam byla naposledy...
pamatuju si to jako včera
všechny ti muži a ženy s jazyky prokouslými mlčením
to věděli dřív než já

člověka ze sebe nevykloubíš
aniž bys ublížil.

KRAJINA SCEZENÉHO MOŘE

Symbolika tří mě nikdy nepálila víc
tvrdili že jednou (se po) mně přejdeš a bude to lepší
do té doby...

se procházím krajinou scezeného moře
mám tvoji košili pořád pověšenou na žeburu
a když mi smutek padne ke kotníkům drtím ji mezi prsty
jakou to dá někdy práci udržet (se) naživu...

pořád se ti to daří
vždycky mě přitlučeš k zemi aniž bys potřeboval hřebíky
kamkoli jdu vidím tvoje ruce
jak drží můj svět
jako odmítnuté štěně.

PODPISY NA DUŠI

Po výročí smrti se mimo tělo prudce ochladilo
pod postel zasadili růži
a ta teď prorůstá a narušuje strukturu vnitřních přesvědčení
zkus to říct nahlas
nechybíš mi

mám za ušima přístav
lodě vyplouvají v závislosti na tom jak často pláču

sháním pronájem
kde nic nebude připomínat tebe
stačila by mi v něm bezpečná náruč
konvice na čaj
skříň
koupelna s vanou a umyvadlem
kuchyně kde hrníčky nebudou vrhat stín připomínající blues
vůně pánského parfému
prázdný rám reprezentující memento jako nalomenou kletbu
a psací stroj abych mohla žít černobíle a připadat si retro

prodloužili mi smlouvu
pořád platí
o tobě a o mrtvých jen v dobrém
anebo vůbec.

